

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการวิจัย

1. แนวความคิดเกี่ยวกับการขยายตัวของเมือง

Ray M Northem (1975: 254-258) ได้สรุปการขยายตัวของเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณพักอาศัยไว้ว่า บริเวณที่พักอาศัยจะเริ่มขยายออกจากใจกลางเมืองซึ่งมักเป็นศูนย์กลางธุรกิจและพาณิชยกรรมโดยจะกระจายอยู่รอบ ๆ ในระยะทางที่เดินเท้าได้ถึง (Walking Distance) ด้วยวิธีการนี้จะเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในเรื่องของการให้บริการระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปทำงาน เมื่อประชากรเพิ่มขึ้นระบบคมนาคมมีการพัฒนาดีขึ้น เขตชุมชนจะขยายตัวมากขึ้นโดยพยายามอยู่ใกล้สถานที่ทำงาน หรือแหล่งธุรกิจต่าง ๆ หรือกระจุกตัวอยู่ตามริมถนนสายหลักของเมือง ทั้งนี้เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางให้น้อยที่สุดนั่นเอง

2. แนวความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของเมือง

John R Ottensmann (1975: 63-68) กล่าวว่า วิธีการที่จะใช้ในการพิสูจน์การเปลี่ยนแปลงของเมืองนั้น เขาจะใช้รูปแบบการกระจายตัวของประชากร (Population Distribution Models) ซึ่งเชื่อว่าประชากรมักจะหนาแน่นบริเวณศูนย์กลางแล้วจะค่อย ๆ เบาบางลงตามระยะทางที่ห่างจากศูนย์กลาง เมืองในอเมริกาในช่วง 50 ปี ที่ผ่านมา จะมีขนาดใหญ่มากขึ้นและเป็นเมืองแบบหลายศูนย์กลางมากขึ้น ประชากรสามารถเลือกอยู่ในที่ต่าง ๆ ได้โดยไม่จำเป็นต้องเลือกอยู่บริเวณศูนย์กลาง কেন เช่น เค็ม เพราะความสะดวกในการให้บริการขนส่งสาธารณะทำให้ความสัมพันธ์กับระยะทางลดความสำคัญลงไป และค่าของความหนาแน่นตามระยะทางก็จะลดลงไปด้วย ซึ่งจะแสดงว่าเมืองนั้นเริ่มพึ่งตนเองได้มากขึ้น

Barsie Needham (1977: 132) กล่าวถึงการไร้ที่ดินซึ่งอาจเป็นผลกระทบจากระบบการขนส่งได้ เพราะว่าหากระบบการขนส่งของเมืองเปลี่ยนแปลงไป จะทำให้การไร้ที่ดินเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย จากความสัมพันธ์ดังกล่าว ก็จะทำให้ลักษณะทางกายภาพของเมืองเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

3. ทฤษฎีการไร้ที่ดินภายในเมือง

H. Hoyt (1939) ได้เสนอทฤษฎีการไร้ที่ดินแบบ Radial-Sector มีหลักการว่าเส้นทางคมนาคมและลักษณะทางกายภาพของเมืองมีอิทธิพลต่อการกำหนดประเภทการไร้ที่ดิน ทำให้ลักษณะการไร้ที่ดินของเมืองเป็น Segments ที่เรียงต่อกันเป็นวงกลมรอบศูนย์กลางเมืองซึ่งเป็นบริเวณธุรกิจการค้า โดยมีเส้นทางคมนาคมหลักของเมืองเป็นตัวกำหนด และแบ่งแยกประเภทและทิศทางการขยายตัวของการไร้ที่ดินในแต่ละ Segments

Harris & Ullman (1945) มีแนวความคิดว่าเมืองใหญ่โดยทั่วไปมักจะมีศูนย์กลางย่อยแยกจากศูนย์กลางใหญ่ อันเนื่องมาจากการรวมกลุ่มกันของกิจกรรมทางเศรษฐกิจประเภทเดียวกัน หรืออาจจะเกิดจากการได้เปรียบในเรื่องทำเลที่ตั้งแก่ศูนย์กลางย่อย เหล่านี้ก็จะเกิดขึ้นในบริเวณใกล้เคียงกับบริเวณที่พักอาศัยของคนชั้นกลางและชั้นสูง และเมื่อมีศูนย์กลางย่อยเกิดขึ้นก็จะต้องมีการไร้ที่ดินประเภทอื่นที่สัมพันธ์กันเกิดขึ้นตามไปด้วย

4. แนวความคิดและประสบการณ์เกี่ยวกับพื้นที่รั้วสีเขียว

วัตถุประสงค์

Ratcliffe (1975: 60) กล่าวว่าแนวความคิดเกี่ยวกับพื้นที่รั้วสีเขียวเป็นทฤษฎีการวางแผนเพื่อจำกัดการเติบโตของเมืองของอังกฤษ โดยมีแนวทางดังนี้

1. ป้องกันการเสียเอกลักษณ์ของเมือง
2. เพื่อให้การไร้ที่ดินและสาธารณูปโภคของเมืองเป็นได้อย่างถูกต้องหลักเศรษฐศาสตร์

3. เพื่อป้องกันการขยายตัวตามแนวยาว (Ribbon Development)
4. เพื่อให้บริการสาธารณะต่าง ๆ อยู่ภายในขอบเขตที่ทุกคนจะใช้บริการได้
5. เพื่อป้องกันมลภาวะทางอากาศ
6. เพื่อรักษาสภาพแวดล้อม
7. ป้องกันการเสื่อมของพื้นที่เกษตร

Abrams (1971: 124) ได้ให้คำนิยามของพื้นที่ริ้วสีเขียวเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายไว้ว่า ความต้องการเริ่มแรกคือ เพื่ออนุรักษ์พื้นที่เกษตรและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจต่อมาได้ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการจำกัดหรือชี้วงให้แก่เมือง และยอมให้การเติบโตในอนาคตเกิดขึ้นนอกเขตริ้วสีเขียว ในสหรัฐอเมริกาใช้คำนี้ในความหมายที่เข้มงวดน้อยกว่า คือ หมายถึง พื้นที่สีเขียวทุกชนิดที่ใช้ล้อมรอบชุมชนของชนกลุ่มน้อย บางครั้งใช้เป็นกันชนแบ่งแยกระหว่างคนผิวขาวกับคนผิวดำ

วัตถุประสงค์ของแผนที่ออกตาม พ.ร.บ.ผังเมืองและชนบทของอังกฤษในปี ค.ศ. 1947 (Ratcliffe 1975: 63) คือ

1. เพื่อควบคุมการเติบโตของพื้นที่ที่ใช้ปลูกสร้างอาคาร
2. ป้องกันการขยายตัวของเมืองสองเมืองหรือมากกว่ามารวมกัน
3. เพื่อรักษาเอกลักษณ์ของเมืองสำคัญ ๆ เช่น ออตซฟอร์ด ยอร์ก

อาจสรุปวัตถุประสงค์หลักของพื้นที่ริ้วสีเขียวได้ดังนี้

1. เพื่อควบคุมการขยายตัวของเมือง ซึ่งรวมทั้งการแบ่งแยกเมืองต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้ติดกัน เพื่อรักษาเอกลักษณ์ของเมืองสำคัญ
2. เพื่อรักษาพื้นที่เกษตรหรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจใกล้เมือง

ประวัติความเป็นมา

ในประเทศอังกฤษโดยเฉพาะอย่างยิ่งนครลอนดอนที่มีการเติบโตอย่างรวดเร็วจนทำให้ความต้องการพื้นที่สีเขียว หรือ สภาพแบบชนบทมีมากกว่าที่อื่น ๆ เช่น บานบักคิงแฮม มีคำขวัญติดไว้ว่า "ชนบทในเมือง" (Rus in urbe).

คนกำเนิดของพื้นที่รัฐซีเรีย (Abrams 1971: 126; Rateliffe 1975: 63) มีมาแต่ยุคขบวนการของเมืองในอูคมคคิของกรีก ซึ่งเห็นว่าเมืองจะเติบโตไปตามที่ ไคซาคการไว้แล้วล่วงหน้าและความซอกจกักทางกายภาพ ในอังกฤษความพยายามที่จะ ล้อมรอบนครลอนดอนด้วยพื้นที่ที่อนุรักษไว้มีตั้งแต่ในสมัยพระนางเจ้าอลิซาเบธที่ 1 ใน ค.ศ. 1580 ได้ประกาศห้ามการก่อสร้างที่พักอาศัยภายในระยะ 3 ไมล์จากเชคนคร แคนโยบายนี้ล้มเหลว จนกระทั่งในคริสต์ศตวรรษที่ 19 มีความคิดที่เกิดขึ้นในเวลา ไกลเคียงกัน คือ การสร้างเมืองใหม่ในชนบท เช่น อุทยานนคร Garden City ของ Ebenezer Howard ในปี 1919 Sir Raymond Unwin ที่ปรึกษาของคณะกรรมการวางแผนมหานครลอนดอนได้เสนอทางเลือก 2 ทาง คือ การกำหนด แนวพื้นที่รัฐซีเรียที่ยืดหยุ่นสามารถปรับปรุงได้ความกาลเวลาและความเติบโต ทางเลือกที่สองที่เขาไม่แนะนำ คือ การกำหนดแนวที่วางถาวรไม่มีการเปลี่ยนแปลง แต่ปรากฏว่าทางเลือกที่สองได้นำมาใช้ในแผนมหานครลอนดอน ของ Sir Patrick Abercombie

ในปี ค.ศ. 1930 นครลอนดอนได้ซื้อที่ดินเพื่อให้เป็นที่โล่ง และใน ค.ศ. 1947 ได้ออกกฎหมายในการกำหนดพื้นที่เพื่อวัตถุประสงค์โดยไม่มีข้อข้อ จนกระทั่ง ในปี ค.ศ. 1944 จึงได้ใช้แผนมหานครลอนดอนของ Abercombie โดยกำหนด วงแหวนของการเติบโตของประชากรไว้ 4 วง เพื่อจำกัดการพัฒนาแหล่งชุมชนที่จะ เกิดขึ้น และเพื่อจำกัดการขยายตัวของชุมชนที่มีอยู่เดิมอย่างเข้มงวด และพื้นที่รัฐซีเรีย ความแผนนี้ยังคงสภาพอยู่แม้ว่านครลอนดอนจะเติบโตมาเป็นลำดับ คงมีส่วนเล็กน้อย ของพื้นที่รัฐซีเรียที่เปลี่ยนแปลงไปบ้าง

ประสิทธิผลของการใช้พื้นที่รัฐซีเรีย

Hans Blumenfeld (1967: 68) ได้กล่าวถึงประสิทธิภาพของ พื้นที่รัฐซีเรียในการบรรลุจุดหมายที่ไคซาคไว้ว่า ยังเป็นเรื่องที่ไคแย้งกันอยู่จุดหมาย ในการดำรงรักษาพื้นที่โล่งยังคงรักษาไว้ได้ แต่สัมฤทธิ์ผลของการใช้เป็นที่เมือง จำกัดการขยายตัวของนครลอนดอนยังเป็นปัญหาอยู่ ลอนดอนได้เติบโตและก่อให้เกิด แรงกดดันต่อพื้นที่รัฐซีเรีย จนทำให้บางแห่งกลายเป็นสีเทามากกว่าสีเขียว

William H Whyte ให้สาเหตุของความล้มเหลวนี้ว่า เกิดจากการขาดการเข้าถึงได้ "ประชาชนจะคงสามารถใช้ประโยชน์และรับประโยชน์จากพื้นที่ริ้วสีเขียวได้อย่างน้อยที่สุดก็คง ไปดูไปเห็นมันได้" พื้นที่ริ้วสีเขียวในเบอร์มิงแฮมก็ถูกกักตุนอย่างหนักเพื่อให้เกิดการพัฒนา และแม้กระทั่งนักอนุรักษ์ที่เข้มแข็งก็ยังพร้อมที่จะสละพื้นที่ริ้วสีเขียวบางส่วนไปเพื่อรักษาส่วนที่ยังคงสมบูรณ์ไว้

ในโคเปนเฮเกน พื้นที่ริ้วสีเขียวยังคงสภาพสมบูรณ์อยู่ แต่ในญี่ปุ่นพบว่าพื้นที่ริ้วสีเขียวแบบลอนดอนไม่เหมาะสมที่จะใช้เป็นตัวจำกัดการขยายตัวของนครโคเปีย และถูกยกเลิกไปในประเทศค่อยพัฒนา พื้นที่ริ้วสีเขียวกลายเป็นแหล่งอาศัยของพวกแรน

ในสหรัฐอเมริกา พื้นที่สีเขียวขนาดใหญ่ เป็นสถานที่ไม่ปลอดภัยในเวลาค่ำคืน จึงมีแรงกดดันที่จะเปลี่ยนการใช้เป็นที่อยู่อาศัย และสวนสาธารณะขนาดเล็กกำลังได้รับความนิยมนอกจากการตรวจสอบการดูแลได้ทั่วถึงกว่า

John Ratcliffe (1975: 64) วิเคราะห์ปัญหาของพื้นที่ริ้วสีเขียวว่า เกิดจากปัญหาราคาที่ดินที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และการพัฒนาที่ตองกระจุกตัวอยู่ในใจกลางเมืองจนเกิดความแออัดคับคั่งยิ่งกว่านั้น การขาดถนนเข้าถึงและกฎหมายที่เข้มงวด เป็นอุปสรรคต่อการใช้พื้นที่เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ทำให้พื้นที่ริ้วสีเขียวบางแห่งถูกทอดทิ้งกลายเป็นพื้นที่เสื่อมโทรมไป

Peter Self (1961: 134) เห็นว่า การที่ในเมืองเป็นแหล่งงานจึงต้องการแรงงาน เมื่อแรงงานในเมืองเองไม่พอ แรงงานจากที่อื่นก็จะเข้ามารับจ้างแทนปัญหาที่อยู่อาศัยก็เกิดขึ้น จะมีการตั้งที่อยู่อาศัยนอกเขตพื้นที่ริ้วสีเขียวโดยยอมเดินทางไกลเช่าเมืองมาทำงาน หรือไม่ก็ สร้างความแออัดภายในเมืองจนในที่สุดพื้นที่ริ้วสีเขียวก็นำมาใช้ไม่ได้ผลอีกต่อไป

มาตรการในการรักษาพื้นที่ริ้วสีเขียว

Ratcliffe กล่าวต่อไปว่า การเลือกพื้นที่ที่คุณค่าทางภูมิทัศน์และมีศักยภาพในการใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจน่าจะเป็นมาตรการที่จะรักษาพื้นที่ริ้วสีเขียว

ไว้ได้ดีกว่า การยอมให้มีหมู่บ้านพักอาศัยที่มีการวางแผนและควบคุมอย่างดี ยังเกิดผลเสียน้อยกว่าการพัฒนาอื่น ๆ ส่วน Hagman (1975: 626) เห็นว่าโดยเหตุที่พื้นที่รวีสีเขียวส่วนใหญ่ยังเป็นของเอกชน จึงต้องมีการอนุญาตให้มีการใช้หรือมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจอยู่ ในอังกฤษพื้นที่เกษตรยังให้ผลผลิตสูงพอที่เจ้าของพื้นที่รวีสีเขียวสามารถก้าวร่งสภาพของพื้นที่ไว้ได้ ในสหรัฐอเมริกาได้ใช้มาตรการเก็บภาษีเพื่อการสงวนรักษาพื้นที่ว่างไว้ และ Self (1961: 167) เสนอว่า มาตรการในการจำกัดการขยายตัวของเมืองจะต้องกระทำโดยการวางแผนภาคโดยมีมาตรการต่าง ๆ ประสานกัน เช่น การสร้างเมืองใหม่ การกระจายอุตสาหกรรม และประชากร การวางแผนเส้นทางคมนาคมและสาธารณูปโภคอื่น ๆ และการกำหนดเมืองหลัก เมืองรอง เป็นต้น